

Grímsnes- og Grafningshreppur
Félagsheimilinu Borg
801 SELFOSS

Garðabær, 6. febrúar 2024
Málsnúmer: 202401-0048
BK

Efni: Skógrækt í Álfadal, Álfheimum og Skógarbrekkum

Vísað er í tölvubréf gegnum Skipulagsgátt, dags. 8. janúar 2024, þar sem Grímsnes- og Grafningshreppur óskar eftir umsögn Náttúrufræðistofnunar Íslands um tilkynningu til ákvörðunar um matsskyldu vegna skógræktar í Álfadal, Álfheimum og Skógarbrekkum í Grímsnes- og Grafningshreppi.

Svæðið sem um ræðir er samtals 230 ha að stærð en fyrir er skógrækt á landspildum sem eru samtals 386,5 ha.

Náttúrufræðistofnun Íslands hefur kynnt sér tilkynninguna og vill koma eftirfarandi athugasemdum á framfæri:

Af loftmyndum að dæma virðist fyrirhugað skógræktarsvæði vera að mestu leyti óraskað. Samkvæmt vistgerðakortasjá Náttúrufræðistofnunar (<https://vistgerdakort.ni.is/>) samanstendur svæðið af ýmsum mólendisvistgerðum sem metnar hafa verið með mishátt verndargildi eða frá lágu upp í hátt en hafa ber í huga að mólendi hefur verið skert mikið á Suðurlandi með frístundabyggðum og skógrækt. Inn á milli eru svo votlendi blettir sem flokkast sem starungsmýravist og falla einhverjir þeirra undir sérstaka vernd skv. 61 gr. náttúruverndarlaga, nr. 60/2013. Starungsmýravist hefur mjög hátt verndargildi.

Reikna má með því að slík mósaík vistgerða standi undir miklu fuglalífi. Lilja Jóhannesdóttir o.fl. (2014) könnuðu þéttleika átta algengustu tegunda mófugla (sjö vaðfuglategundir og ein spörfuglategund) í helstu vistlendum Suðurlands og að meðaltali voru 481 fuglar/km² í ríku mólendi og 640 fuglar/km² í votlendi.

Ísland er aðili að alþjóðlegum samningum um verndun lífríkis og má þar nefna Samning Sameinuðu Þjóðanna um líffræðilega fjölbreytni (Convention on Biological Diversity) og Bernarsamninginn um verndun tegunda og vistgerða í Evrópu.

Í því ljósi er nauðsynlegt að samræma markmið um verndun líffræðilegrar fjölbreytni og markmið í loftslagsmálum. Á þetta er bent í skýrslu Milliríkjanefndar Sameinuðu þjóðanna (IPPC) (Pörtner o.fl. 2021) þar sem m.a. er varað við því að mótvægisáðgerðir sem fela í sér kolefnisbindingu með lífmassa, svo sem stórfelld skógrækt, geta verið skaðlegar fyrir líffræðilega fjölbreytni. Sérstaklega ef notaðar eru framandi tegundir sem reynast ágengar, líkt og getur verið tilfellið með stafafuru hérlendis (Pawel Wasowicz o.fl. 2022).

Þá var nýlega samþykkt Rammasamkomulag um verndun líffræðilegrar fjölbreytni til ársins 2030 á fundi aðildarþjóða Samnings Sameinuðu þjóðanna og þar var m.a. lögð áhersla á að koma verði í veg fyrir að loftslagsáðgerðir hafi neikvæð áhrif á líffræðilega fjölbreytni.

Suðurlandsundirlendið frá Markarfljóti vestur að Helligheiði hefur verið skilgreint sem mikilvægt fuglasvæði, m.a. vegna gífurlega hás þéttleika vaðfugla sem flestir teljast til ábyrgðartegunda Íslands þar sem hátt hlutfall af Evrópustofnum þeirra nýta Ísland til varps. Umrætt svæði er einnig það dreifbýli sem er undir hvað mestu álagi á Íslandi og eru ýmsar hættur sem steðja að vaðfuglum á svæðinu, einkum landnotkun sem leiðir til þess að búsvæði þeirra skerðast en langflestar vaðfuglategundir eru háðar opnum, fremur snöggglendum búsvæðum. Þar kemur m.a. aukin skógrækt við sögu en langflestar vaðfuglategundir þrífast ekki í skóglendi (Tómas Grétar Gunnarsson 2020). Skógrækt hefur einnig jaðaráhrif á vaðfugla sem nær töluverða vegalengd út frá honum. Þessi jaðaráhrif lýsa sér þannig að þéttleiki flestra vaðfugla er lægri nær skóginum en fjær (Pálsdóttir o.fl. 2022). Þessi áhrif gera það að verkum að sú aðgerð að skilja eftir votlendisbletti innan skógræktar gagnast flestum tegundum vaðfugla lítið nema um sé að ræða því mun stærri votlendisfláka.

Náttúrufræðistofnun vill leggja á það áherslu að síaukið búsvæðatap vaðfugla mun með tímanum óhjákvæmilega leiða til fækkunar í stofnum þeirra.

Sökum umfangs framkvæmda á lítt röskuðu landi með miklu fuglalífi hefði fyrirbyggjandi skógræktarsvæði tvímælalaust átt að fara í umhverfismat áður en hafist var handa. Það er því mat Náttúrufræðistofnunar að umhverfismat skuli fara fram áður en lengra er haldið í óafturkræfum breytingum á svæðinu.

Heimildir:

Jóhannesdóttir, L., Arnalds, Ó., Brink, S., & Gunnarsson, T. G. 2014. Identifying important bird habitats in a sub-arctic area undergoing rapid land-use change. *Bird Study*, 61, 544–552.

Pawel Wasowicz, Guðrún Óskarsdóttir, Guðrún Gísladóttir og Þóra Ellen Þórhallsdóttir (mar. 2022). Stafafura (*Pinus contorta*) í Steinadal - mat á ágengni. Icelandic Institute of Natural History, bls. 1–35.

Pálsdóttir, A. E., Gill, J. A., Alves, J. A., Pálsson, S., Méndez, V., Ewing, H. & Gunnarsson, T. G. 2022. Subarctic afforestation: Effects of forest plantations on ground-nesting birds in lowland Iceland. *Journal of Applied Ecology*, 59(10), 2456–2467. <https://doi.org/10.1111/1365-2664.14238>

Pörtner, H.O., R.J. Scholes, J. Agard et al. 2021. Scientific outcome of the IPBES-IPCC co-sponsored workshop on biodiversity and climate change. Útg. 5. doi: 10.5281/zenodo.5101125. url: <https://doi.org/10.5281/zenodo.5101125>

Tómas Grétar Gunnarsson 2020. Búsvæði og vernd íslenskra vaðfugla. *Náttúrufræðingurinn* 90 (2–3) bls. 145–162.

Virðingarfyllst,

Borgný Katrínardóttir
Líffræðingur, svið náttúruverndar

